

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ УКРАЇНИ
КАФЕДРА ПРОФЕСІЙНОГО, НЕОЛІМПІЙСЬКОГО ТА АДАПТИВНОГО СПОРТУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня магістра
за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт,
освітньою програмою «Спорт»

на тему: **«Особливості розвитку спортивних ігор в умовах сучасної
соціально-політичної ситуації в Україні (на прикладі футболу та
більярдного спорту)»**

здобувача вищої освіти
другого (магістерського) рівня
Руснак Н.О.
Науковий керівник к.фіз.вих., доцент
Нагорна В.О.

Рецензент __ Шутова С.Є. __
(прізвище, ініціали)
__ к.фіз.вих., доцент __
(наук.ступінь, вчене звання)

Рекомендовано до захисту на засіданні
кафедри (протокол № _ від ____ 20__ р.)

Завідувач кафедри: Матвєєв С.Ф.
(прізвище, ініціали)
кандидат педагогічних наук, професор
(наук.ступінь, вчене звання)

(підпис)

Київ – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Розділ 1. ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ СПОРТИВНИХ ІГОР В УКРАЇНІ	6
1.1. Загальна характеристика розвитку спортивних ігор в Україні	6
1.2. Особливості розвитку футболу в Україні.....	13
1.3. Особливості розвитку більярдного спорту в Україні.....	15
Висновки до розділу 1	23
Розділ 2. МЕТОДИ І ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ	25
2.1. Методи досліджень	25
2.2. Організація досліджень.	28
Розділ 3. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОЛІМПІЙСЬКИХ ТА НЕОЛІМПІЙСЬКИХ ВИДІВ СПОРТИВНИХ ІГОР В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ПАНДЕМІЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ	30
3.1. Аналіз популярності командних олімпійських та неолімпійських спортивних ігор в Україні	30
3.2. Особливості сучасного розвитку футболу та більярдного спорту в Україні в умовах карантинних обмежень.....	32
Висновки до розділу 3	34
Розділ 4. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ РОЗВИТКУ СПОРТИВНИХ ІГОР (НА ПРИКЛАДІ ФУТБОЛУ ТА БІЛЬЯРДНОГО СПОРТУ) В УМОВАХ СУЧАСНОЇ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ	35
Висновки до розділу 4	42
Розділ 5. АНАЛІЗ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ	44
ВИСНОВКИ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ	52

ВСТУП

Актуальність. Висока інтенсивність та велика кількість сучасної змагальної діяльності спортсменів у командних та індивідуальних видах спортивних ігор зумовлена не тільки необхідністю гарного виступу у різноманітних турнірах, але й використанням змагань як більш потужного засобу стимулювання адаптаційних реакцій організму та інтегральної підготовки спортсмена, що дозволяє об'єднати цілий комплекс техніко-тактичних, психічних і фізичних, здібностей і якостей у єдину цілу систему, спрямовану на досягнення запланованого результату на головних змаганнях спортивного циклу [9, 14, 16, 19]. Отже, однією з найбільш важливих та складних частин багаторічної підготовки спортсменів є змагання.

Вагомий внесок у становлення вітчизняної спортивної науки та практики, зокрема у питанні розробки утилітарних та теоретичних рекомендацій щодо зростання результативності змагальної діяльності висококваліфікованих спортсменів у спортивних іграх, здійснювали у різні роки такі відомі експерти: Івахін Є.І., Юхно М.П., Піменов М.П., Шаблінський В.Р., Балакін М.М., Леонов О.Д., Латишкевич Л.А., Хомутов Н.І., Кротов Н.Ф., Бальва В.М. та інші. Визначним експертом був здобутий працівник фізичної культури та спорту УРСР, кандидат педагогічних наук, академік Леонід Антонович Латишкевич, який не тільки завідував кафедрою спортивних ігор з 1980 по 2000 рр., але й сформував наукову школу, очолив сукупну наукову групу з гандболу та за час своєї Роботи підготував сорок кандидатів наук. Теоретико-методичну та експериментальну основу цих робіт склали розробки шляхів оптимізації навчально-тренувального процесу та удосконалення результативності змагальної діяльності у спортивних іграх.

У світовій практиці за останні роки значно змінилися підходи у плануванні багаторічної підготовки, підросли вимоги та інтенсивність змагальної діяльності для представників спортивних ігор [9, 14, 18]. Звичайні для минулого століття елементи підготовчого процесу у спорті вищих

досягнень є незадовільними в справжніх умовах та вимагають нової інтерпретації для збільшення результативності міжнародної змагальної практики українських спортсменів. Проблемною ланкою сучасності задля вдосконалення змагальної діяльності українських спортсменів є розмежування теоретичних досягнень вчених із фактичною діяльністю експертів. Відтак актуальним є огляд експертних оцінок тренерів, спортсменів та функціонерів з метою визначення особливо важливого внеску у забезпеченні результативного поліпшення командних та індивідуальних видів спортивних ігор.

Зв'язок роботи з науковими планами, темами. Дослідження виконується відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016-2020 рр. за темою 2.20 «Удосконалення змагальної діяльності кваліфікованих спортсменів у спортивних іграх» (№ державної реєстрації 0116U001628) та відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021-2025 рр. за темою 2.2 «Удосконалення підготовки до головних змагань макроциклу збірних команд України у спортивних іграх» (№ державної реєстрації 0121U108185).

Мета роботи – аналіз розвитку олімпійських та неолімпійських спортивних ігор в умовах сучасної соціально-політичної ситуації в Україні, на прикладі футболу та більярдного спорту.

Об'єкт дослідження – показники розвитку футболу та більярдного спорту.

Предмет дослідження – критерії ефективності розвитку футболу та більярдного спорту в Україні.

Завдання:

1. Провести аналіз спеціальної літератури з питання розвитку командних та індивідуальних спортивних ігор в умовах сучасної соціально-політичної ситуації в Україні.

2. Визначити особливості розвитку командних олімпійських та індивідуальних неолімпійських спортивних ігор в умовах сучасної пандемічної та соціально-політичної ситуації в Україні, на прикладі футболу та більярдного спорту.

3. Розробити шляхи оптимізації розвитку футболу та більярдного спорту в умовах сучасної соціально-політичної ситуації в Україні.

Методи досліджень: огляд документів планування та змагань та підсумовування особливої літератури; метод експертних оцінок; педагогічне спостереження; методи математичної статистики.

Наукова новизна роботи в тому, що вперше здійснено аналіз розвитку командних олімпійських та індивідуальних неолімпійських спортивних ігор в умовах сучасної соціально-політичної ситуації в Україні, на прикладі футболу та більярдного спорту.

Практичне значення роботи полягає в тому, що отримані результати даних досліджень можуть бути використанні у процесі розробки теоретико-методичних підходів щодо оптимізації розвитку командних олімпійських та індивідуальних неолімпійських спортивних ігор в умовах сучасної соціально-політичної ситуації в Україні, на прикладі футболу та більярдного спорту (наукові публікації).

Структура роботи: робота викладена на 60 сторінках комп'ютерного тексту, має наступну структуру: вступ, 5 розділів, висновки, 51 літературне джерело. Робота ілюстрована таблицями та рисунками.

РОЗДІЛ 1

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ СПОРТИВНИХ ІГОР В УКРАЇНІ

1.1. Загальна характеристика розвитку спортивних ігор в Україні

Вже сама суть терміну «спорт» розкриває секрети популярності його видів поміж людей різного віку, статі, національності та матеріального положення. Спорт (англ. Sport) — це організована за зазначеними правилами діяльність людей, яка полягає в зіставленні їх інтелектуальних та фізичних здібностей, а також підготовка до діяльності та міжособових стосунків, що найбільш характерні для процесу гри.

Спорт розподіляють на аматорський і професійний. Професійний спорт є важливою частиною сфери розваг. За спортивними змаганнями спостерігають багато тисяч глядачів на трибунах стадіонів та спортивних споруд і мільйони телеглядачів. І звичайно, популярність конкретного виду спорту визначає його розповсюдженість та розвиток.

Велика кількість спортивних функціонерів, журналістів та навіть науковців, рік за роком намагаються визначати рейтинги найпопулярніших видів спорту, встановлюючи об'єктивні критерії ранжирування.

Асоціація міжнародному руху "Спорт для всіх" (TAFISA), що представляє робочу групу комісії Міжнародного олімпійського комітету, висвітила перелік 20-ти наймасовіших і найпопулярніших видів спорту у світі. Дослідження TAFISA у 200 країнах допомогло отримати рейтинг видів спорту, якими активно займається населення планети, і серед яких спортивні ігри займають 35%, навіть не дивлячи на те, що до переліку не були включені інтелектуальні види спорту (шахи, шашки, го та ін.).

Але популярність спорту визначається не лише зайнятістю населення. Більша кількість факторів в поєднанні дає більш інформативні показники рейтингу популярності. Актуальними критеріями популярності виду спорту на

сьогодні є: розповсюдженість на континентах і аудиторія, кількість телеглядачів, кількість професійних ліг по всьому світу, пропозиції прав телетрансляцій, контракти і спонсорські угоди, середня зарплата спортсмена у вищій лізі, найбільша конкуренція і кількість представлених країн, соціальна присутність ЗМІ, частота згадки в спортивних заголовках на ЗМІ (веб-сайти, телебачення), релевантність через рік, регіональне домінування, гендерна рівність, зручний доступ для широкого загалу по всьому світу.

Отже, за даними критеріями найпопулярнішими видами спорту в світі у XXI столітті є:

1. Футбол (більш ніж 4 мільярди послідовників футболу, це, безумовно, самий популярний вид спорту в світі).
2. Баскетбол (більш ніж 1 мільярд послідовників, основний вид спорту в США, за рахунок баскетболу NBA отримує \$ 4,75 млрд доларів в рік в доходів).
3. Крикет (близько 2 млрд фанатів роблять крикет один з найпопулярніших видів спорту в таких країнах, як Англія, Нова Зеландія, Пакистан, Бангладеш, Індія, Австралія, Карибські острови і країни Південної Африка).
4. Теніс (глобальне охоплення всіх континентів і понад 1 млрд послідовників робить теніс найпопулярнішим індивідуальним видом спорту).
5. Легка атлетика (на сьогоднішній день є найбільш розповсюдженим по світу видом спорту з усіх, які включають в себе кілька дисциплін: біг, стрибки в довжину і інші).
6. Регбі (є основним видом спорту в деяких з найбільш економічних розвинених країнах, як Англія, Уельс, Ірландія і Шотландія, Австралія, Нова Зеландія і Південна Африка).
7. Формула 1 (550 мільйонів чоловік очікують кожен рік етап Формули-1, який триває з березня по листопад і на сьогоднішній день є найпопулярнішим мотоспортом в світі).

8. Бокс (бокс глобальний так само, як теніс і легка атлетика. Флойд Мейвезер і Менні Пакьяо домінували в списку багатіїв останні 10 років, є популярним видом спорту в таких країнах, як США, Мексика, Латинська Америка, Великобританія, Філіппіни, Японія, Росія, Україна, Польща, Румунія).

9. Хокей з шайбою (найбільш популярний серед зимових видів спорту в конкретних країнах: Канада, Росія, США, Данія, Фінляндія, Норвегія, Швеція, Польща, Словаччина, Чеська республіка).

10. Волейбол (простота цього виду спорту, робить його таким відомим серед своїх шанувальників, ви знайдете людей, що грають в цей вид спорту в усьому світі).

11. Гольф (гольф є восьмою найбільш відомою грою у світі, в яку можуть грати люди будь-якого віку і якщо вони успішні гравці, як Тайгер Вудс, то є шанси бути найбагатшим спортсменом на планеті).

12. Бейсбол (є найбільш прибутковим видом спорту в США і Японії).

13. Американський футбол (найприбутковіший і потужний професійний спорт США, який генерує більше \$ 10 млрд доларів на рік. Супер Кубок є найпопулярнішою спортивною подією в США).

14. Змішані бойові мистецтва (стає все більш і більш популярним з появою UFC, в Бразилії, США, поширюючи по всій Європі).

15. MotoGP (це одна з серій з гоночних мотоциклів преміум класу популярні в Іспанії, Італії, Нідерландах, але зростає в Англії, США, Німеччині та Близькому Сході).

16. Хокей на траві (був найпопулярнішим Індія, Пакистан).

17. Бадмінтон (величезна популярність в таких країнах, як Малайзія, Індія, Китай, Корея і в Європі та Північній і Південній Америці).

18. Велоспорт (популярний в деяких великих європейських країнах, як Франція, Італія, Іспанія, Німеччина, Англія і Нідерланди. Тур де Франс є одним з найпопулярніших змагань у світі. Велоспорт є частиною шкільних ігор по всьому світу).

19. Плавання (ще один вид спорту з глобальним розповсюдженням у світі, але привертає популярність серед глядачів переважно під час Олімпійських ігор. Майкл Фелпс є найбільш відомим спортсменом в плаванні, вигравши рекорд 22 золоті медалі на Олімпійських іграх).

20. Більярд, снукер (більярд є основною хобі-грою в усьому світі, а снукер, як професійний спорт має найбільший розвиток у Англії та Китаї).

21. Теніс настільний (як професійний спорт має найбільший розвиток в Китаї, Індонезії, Малайзії та Індії, один з найпопулярніших видів спорту в усьому світі в якості хобі).

22. Гімнастика (популярна в Кореї, США, Японії, Китаї і Германії).

23. Гандбол (певний інтерес в європейських країнах, як Росія, Франція Німеччина, Польща, Угорщина, Румунія).

Сьогодні у світі культивується більше 50 різних спортивних ігор, і майже всі вони займають верхні рядки у переліку найпопулярніших видів спорту (як видно з рейтингу 23 популярних видів спорту, 15 – це спортивні ігри, тобто, 65%). І дійсно, спортивні ігри носять характер найбільш видовищних спортивних дисциплін. Спостерігаючи за діями спортсменів, глядачі самі бажають бути такими ж сильними, спритними, сміливими. Так виникає зацікавлене відношення глядачів, що часто приводить їх на майданчик. Сьогодні рідко можна зустріти спортсмена з будь-якого виду спорту, який би не починав свою спортивну біографію без захоплення спортивними іграми або однією з них. Крім того, спортивні ігри є ефективним засобом спортивної підготовки атлета в будь-якому виді спорту. У цьому – особлива цінність спортивних ігор, котрі являють собою потужний засіб агітації й пропаганди фізичної культури і спорту.

Відомо, що вершиною спортивних досягнень будь-якого атлета є перемога в Іграх Олімпіад. Відповідно до класифікації видів спорту та дисциплін, які складають зміст програм Ігор Олімпіад, заснованої на схожій специфіці рухів, структурі змагальної і тренувальної діяльності – група видів спорту, яку представляють спортивні ігри є однією з найбільших [7, 45]. Крім

того, відзначається постійне збільшення кількості видів змагань, що відносяться до спортивних ігор в програмах Ігор Олімпіад, що пов'язано у тому числі з допуском до Ігор Олімпіад жінок. Так, наприклад, в 1952 р. було 4 види змагання за участю тільки чоловіків, а в 2016 р. - вже 32 (при тому, що програма «Ріо - 2016» була розширена за рахунок включення двох ігрових видів спорту - регбі-7 (вперше з 1924 р.) і гольфу (вперше з 1904 р.)) [7, 45]. До того ж, необхідно відзначити, що в програму Ігор Олімпіади 2020 року в Токіо, крім інших, включені – змагання серед жінок та чоловіків з баскетболу 3х3 та з настільного тенісу в міксті, та новий вид спорту - бейсбол/софтбол [7, 48].

З огляду на останні тенденції в розвитку Олімпійських ігор, а зокрема припущення, висловлені в коментарях президентом МОК Томасом Бахом про те, що введення нових дисциплін дозволять зробити ігри «більш молодіжними, більш міськими і дозволять взяти участь в них більшій кількості жінок» (44,2% жінок – участниць у Лондоні 2012 рік, 45,6% у Ріо 2016 рік, 48,8% у Токіо 2020 рік), то слід б відзначити, що спортивні ігри, у всіх дисциплінах представлені як в чоловічих змаганнях, так і в жіночих [50].

Включення виду спорту в програму Ігор Олімпіад, розкриває великі можливості для його розвитку. Одним з критеріїв включення виду спорту в програму Ігор Олімпіад є його популярність у всьому світі, яка починається з популярності в різних країнах окремо. Так, згідно з рейтингу з олімпійських видів спорту фізкультурно-спортивних організацій України за I півріччя 2017 року, за результатами 25 областей країни, 14 представників спортивних ігор мають таку кількість місць, які відображають певною мірою розвиток виду спорту в країні.

Відповідно до Стратегії щодо формування сучасної системи олімпійської підготовки в періоді до 2020 року, з метою комплектування складу національних збірних команд з олімпійських видів спорту та встановлення тарифних розрядів тренерів і працівників штатних збірних команд України - в нашій державі визначені категорії пріоритетності з

командних ігрових та індивідуальних олімпійських видів спорту на 2017 - 2020 роки.

З огляду на вищенаведені показники рейтингу та пріоритетності олімпійських видів спорту в Україні, цікаво проаналізувати результати спортивних досягнень в даних видах спорту за період незалежності країни. Так, за даний період було проведено 7 Ігор Олімпіад, в 5-ти з них були відзначені певні результати у представників спортивних ігор.

Якщо на Олімпіаді 1992 року в Барселоні українські спортсмени брали участь в складі об'єднаних команд СНД, та з 4 видів спорту (командних) зайняли з 1-го по 7-е місце, то на кожній наступній з 4-х Олімпіад спортивні ігри, були представлені, всього 1 видом спорту, з аналогічним результатом (з 3-го по 5-е місце). При цьому, українськими спортсменами, які приносили результати на XXVI, XXVIII, XXIX, XXXI Олімпіадах ставали виключно жінки. Взагалі участь у Іграх Олімпіад приймали національні збірні України: з водного полу (12 місце) та волейболу (11 місце) - Атланта 1996 року, спортсмени з тенісу настільного та бадмінтону, у яких кращий результат 1/8 фіналу - Ріо-Де-Жанейро 2016. За період з 1991 по 2017 роки було проведено 6 зимових Олімпійських ігор, кращим результатом на сьогодні є участь чоловічої національної збірної України у Солт-Лейк-Сіті 2002 року, де вона посіла 10 місце.

За результатами дослідження, що було проведено маркетингологами, виявили найбільш улюблені види спорту серед жителів нашої країни. В результаті опитування футбол опинився на 1-му місці (36%). Далі йдуть волейбол (18%), баскетбол (17%), бокс (15%), і боротьба (14%).

В Україні найбільш популярні види спорту за запитами у інтернеті є: футбол (за один місяць задають приблизно десь від 1 до 2 мільйонів запитів, в залежності від сезону), бокс, автоспорт, баскетбол, біатлон, карате, легка атлетика, теніс, хокей і шахи. Але в окремих регіонах є більш вищий інтерес до окремих видів спорту. Наприклад, у Сумській області інтересу більше до біатлону - частка запитів щодо нього вдвічі вища, ніж у середньому по Україні.

Поруч Харківська область - лідер за часткою запитів про водне поло. Місцеві жителі Кіровоградщини частіше за інших запитують про бейсбол та дзюдо, а у Миколаївській області трохи більше цікавляться фехтуванням. Одесити шукають регбі, в Черкаській області питають про бадмінтон, а мешканці Запоріжжя та її області достатньо багато читають про гандбол.

У Київській області найактивніше цікавляться великою кількістю видів спорту. В інших регіонах країни майже відсутній інтерес до окремих видів спорту. Там найчастіше шукають такий вид спорту, як - футбол.

У свою чергу масовість заняттями спортивними іграми забезпечується їх всебічним сприянням гармонійному розвитку особистості, що виражається насамперед у глибокому різнобічному впливі на організм тих, хто займається - розвитку фізичних якостей і освоєнні життєво важливих рухових навичок; доступності для людей різного віку і підготовленості (рівень фізичного навантаження легко регулюється - від оздоровчої спрямованості до рівня підготовки у спорті вищих досягнень); емоційному розвантаженні і в унікальній видовищній спортивній грі [13].

Сьогодні розвиток масового спорту та спорту вищих досягнень можливий завдяки ефективній координації управління органів місцевого самоврядування, що в свою чергу залежить від ряду показників таких як:

- підготовка відповідних галузевих кадрів,
- науковий супровід,
- інфраструктурні умови,
- організаційно-правові умови,
- відповідне бюджетне фінансування,
- забезпечення початкового навчання дітей видам спорту і т.і.

Результати виступу спортсменів у спортивних змаганнях (Олімпійські ігри, Юнацькі олімпійські ігри, чемпіонати та Кубки світу, Європи, України серед дорослих, молоді та юніорів, юнаків) з бадмінтону, баскетболу, бейсболу, волейболу, пляжного волейболу, водного полу, гандболу, регбі, софтболу, тенісу, тенісу настільного, футболу, хокею на траві, хокею з

шайбою можуть свідчити про рівень розвитку спортивних ігор в окремих регіонах. Так, як видно з рисунку 5 найбільшу кількість очок (від 47308 до 20773) нараховану за результатами виступу спортсменів з даних видів спорту набирають м. Київ, Харківська, Дніпропетровська, Одеська, та Вінницька області, тобто в основному центральні, південні і східні регіони. Середню кількість очок (від 17279 до 9040) набрали Львівська, Запорізька, Донецька, Сумська, Київська, Полтавська, Рівненська та Черкаська області. Тобто 50% областей країни мають кількість очок згідно рейтингу олімпійських видів спорту нижче середнього. Проаналізувавши, дану інформацію слід зазначити, що найменш активна спортивна діяльність проявляється в західних регіонах країни - всього лише дві області Львівська та Рівненська набирають значну кількість очок, відповідно 17279 і 9223.

1.2. Особливості розвитку футболу в Україні

Футбол — вважається найпопулярнішим видом спорту в нашій країні. Де головним керівним органом українського футболу є Українська асоціація футболу (УАФ), яка набула статусу національної асоціації у 1991 році.

У 1991 році український футбол придбав самостійність. Проводиться перший національний чемпіонат, федерація одержує статус члена ФІФА, кращі команди були допущені до європейських клубних турнірів, головна команда України бере участь у відбірних матчах чемпіонатів Світу й Європи. З моменту незалежності в Україні було організовано національну систему проведення змагань на тих рівнях, якими опікується Українська асоціація футболу. Професійні змагання на вищому рівні відбуваються під чітким керівництвом Професіональної футбольної ліги України. Щодо ідеї створити Прем'єр-лігу власники українських футбольних клубів почали говорити ще з 2007 року. За результатом чого, 15 квітня 2008 року на плановій зустрічі керівників клубів топ-рівня було підписано протокол-згоду про створення організацію професіональних футбольних клубів України - «Прем'єр-ліга». 27

травня 2008 року власники клубів остаточно зробили заяву про старт Прем'єр-ліги у сезоні 2008/2009.

Найбільші досягнення українського футболу за роки незалежності є, вихід столичного «Динамо» до півфіналу Ліги чемпіонів УЄФА у сезоні 98/99, срібне місце збірної U21 на чемпіонаті Європи 2006 серед молодіжних команд, тріумф команди віком до 19 років на Євро 2009 U19, що проводилось в Маріуполі та Донецьку, участь національної збірної України на чемпіонаті світу 2006, де наші спортсмени впевнено дійшли до 1/4 фіналу, здобуття разом з сусідньою Польщею право на проведення Євро-2012, Кубок УЄФА 2009, який заволодів «Шахтар» Донецьк, а також вихід клубу "Дніпро" у фінал Ліги Європи 2015, та найбільш феєричною подією для нашої країни стала перемога збірної України U-20 на чемпіонаті Світу 2019.

Серед найкращих гравців світового класу найбільш відомими з Українців є:

- Андрій Шевченко

Позиція: нападник

Клуби: «Динамо», «Мілан», «Челсі»

Шевченко є найвідомішим гравцем нашої країни, та одним із найпопулярніших у світі.

Він є єдиним гравцем за часів незалежності країни, який здобув нагороду «Золотий м'яч» у 2004 році.

Він тричі ставав кращим бомбардиром Ліги чемпіонів та двічі італійської Серії А.

Є другим бомбардиром італійського «Мілану».

За всю кар'єру провів 653 офіційних матчів, в яких забив 326 голів.

Шевченко є найкращим голеадором в історії національної збірної України (111 матчів, 48 голів). Шевченко став безсумнівно справжнім прикладом для цілого покоління українських гравців, які шукали мотивацію та натхнення у грі зіркового форварда.

- Анатолій Тимошук

Позиція: півзахисник

Клуби: «Шахтар», «Зеніт», «Баварія»

Ставав чемпіоном Німеччини, України та Росії. З 144-ма матчами посідає перше місце за зіграними матчами за національну команду України.

Має статус одного з найбільш титулованих гравців України.

- Олександр Шовковський

Позиція: воротар

Клуби: «Динамо»

Шовковський є легендою та «вічним» капітаном київського «Динамо», який є прикладом відданості клубу. Шовковський вважається рекордсменом у багатьох категоріях відносно кількості зіграних матчів. Є одним з чотирьох стражів воріт за всю історію футболу, який на своєму рахунку має 100 і більше матчів в Лізі чемпіонів. 14 разів ставав чемпіоном України, та 11 разів володарем Кубка України. Відомий у всьому світі через своє вміння відбивати 11-метрові. Став героєм Чемпіонату Світу у 2006, де в 1/8 фіналу залишив сухими ворота в серії післяматчевих пенальті у грі зі Швейцарією, що дозволило збірній України вперше в історії вийти до 1/4 фіналу міжнародного турніру.

1.3. Особливості розвитку більярдного спорту в Україні

Слово “більярд” з’явилося або від французького “billard” – назви палиці, або від слова “bille” – куля, сфера. Більярдний спорт має дуже багато дисциплін та видів, які відрізняються як правилами ігор, так й інвентарем, спільним є наявність спеціального стола, кия та куль.

Всесвітня конфедерація Більярдного Спорту (WCBS) станом на 2021 рік включає міжнародні федерації снукеру (близько 500 мільйонний прихильників), карамболу (278 мільйонів спортсменів) та пулу (близько 400 мільйонів). Саме

міжнародна асоціація пулу (WPA) прийняла до своєї структури блекбол, артистичний більярд, з 2017 року китайську вісімку та піраміду.

Снукер (від англ. snooker — блокувати, перешкоджати) — вид більярдного спорту, де використовується 12 футовий стіл з шістьма лузами і за допомогою кию, білою кулею необхідно за особливими правилами гри у послідовності зіграти 15 червоних і шість кольорових куль (жовту, зелену, коричневу, синю, рожеву та чорну).

Карамболь - різновид безлузного більярдного спорту, назва ототожнює вид удару, при якому биток (після удару по ньому кием) здійснює послідовне зіткнення з двома прицільними кулями, при умові виконання правил конкретної дисципліни (гри).

Ігри **пулу** проводяться на плоскому 9 футовому столі, що покритий сукном та з'єднаними гумовими бортами. Гравець використовує кий для удару ним по битку, який, в свою чергу, ударяє прицільну кулю. Метою є попадання прицільної кулі в одну з шести луз, що розташовані у місцях з'єднання бортів. Ігри (дисципліни) відрізняються тим, які кулі можуть бути легальними цілями, кількістю куль та вимогами до перемоги у матчі.

У світі сьогодні **пірамідою** захоплюються приблизно півтора мільйони гравців, та в Україні – це безперечно є найпопулярнішим видом більярду, де на 12 футовому спортивному столі використовують шістнадцять відносно великих куль ($d=68\text{мм}$), п'ятнадцять з яких мають номер з першого по п'ятнадцятий, а шістнадцята куля - биток відрізняється від них особливою розміткою або кольором (здебільшого темно-червоний, жовтий), які потрібно зіграти кием за правилами конкретної дисципліни у "строгі лузи" (кутові лузи — 72-73 мм, а середні — 82-83 мм).

Наприкінці ХХ століття в різних країнах світу широкого розвитку отримали такі види більярду, як: пул, снукер, карамболь, англійський більярд, блекбол, піраміда та ін.

Для того щоб виконати умови, встановлені МОК для визнання більярду видом спорту, було об'єднано три основні види більярду пул, карамболь і

снукер в одну організацію. Об'єднання відбулося 30 серпня 1990, на історичній зустрічі в Брістолі (GBR).

Ніколи раніше представники трьох видів більярду не збиралися за одним ігровим столом. В результаті було прийнято рішення створити Всесвітню конфедерацію Більярдного Спорту (WCBS), організацію, яка охоплює всі види більярду і обрано трьох представників комітету, щоб розробити першу конституцію, та служити в якості керівництва для цієї нової організації.

Перші Загальні збори WCBS відбулося в Івердон-ле-Бен (SUI) 25 січня 1992 року, рада в складі 9 делегатів, які були обрані по три представника від кожного з трьох членів-засновників. Перша рада директорів WCBS та заявки на визнання МОК і членство в Генеральній асоціації міжнародних спортивних федерацій (GAISF) були представлені пізніше в 1992 році.

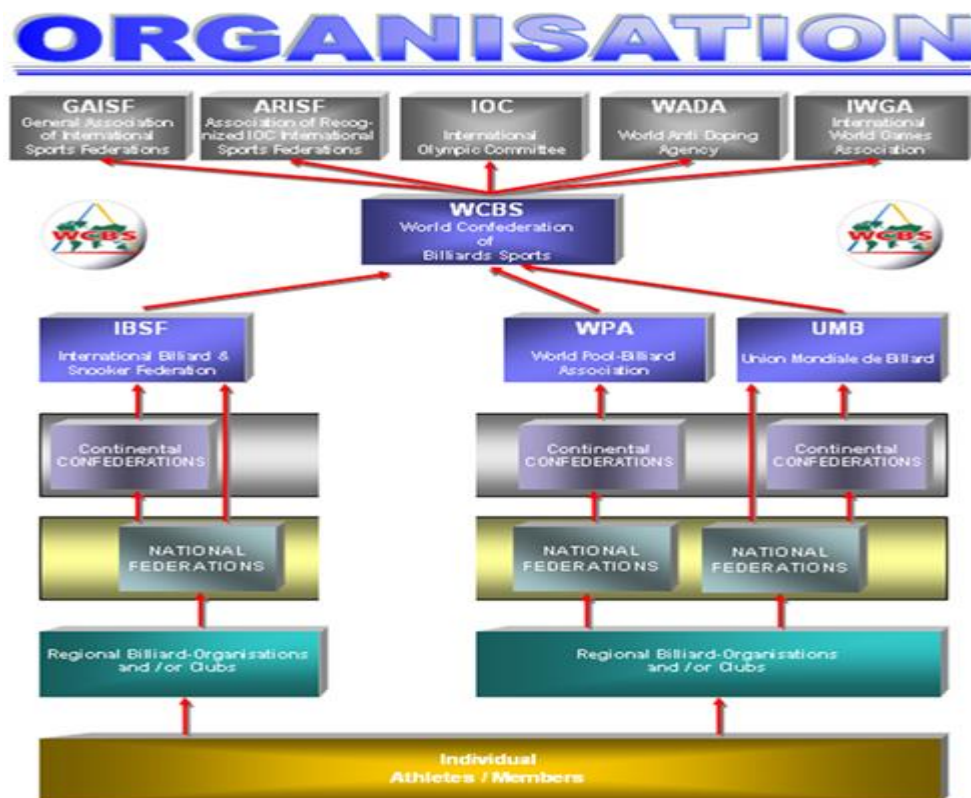

Рис. 1.1. Організація діяльності більярдного спорту.

Генеральна Асоціація Міжнародних Спортивних Федерацій (GAISF) Асоціація Міжнародних Спортивних Федерацій, що визнані Міжнародним Олімпійським Комітетом (ARISF)

Міжнародний Олімпійський Комітет (ІОС)

- WADA - Всесвітнє Антидопінгове Агентство
- IWGA - Міжнародна Всесвітня Ігрова Асоціація

Всесвітня Конфедерація Більярдного Спорту (WCBS)

- IBSF - Міжнародна Федерація Більярду та Снукеру
- WPA - Всесвітня Пул-Більярд Асоціація
- UMB - Всесвітній Більярдний Союз (карамболь)
- Континентальні Конфедерації (Європи, Америки, Азії...)
- Національні Федерації
- Регіональні більярдні організації та/або клуби
- Спортсмени

МОК відреагував на заяви про визнання, заявивши, що WCBS є новим об'єднанням для більярдного спорту, і тому МОК рекомендував WCBS подати заявку на членство з GAISF. У 1995 році в Сеулі WCBS, нарешті, став на певний час членом GAISF. 5 лютого 1998 року, МОК надав WCBS визнання, пізніше в тому ж році GAISF прийняв WCBS в якості повноправного члена IWGA. А у 2001 році вирішили включити більярд в програму Всесвітніх ігор, де більярдний спорт представлений трьома основними видами: пул, карамболь, снукер.

Серед найкращих гравців світового класу найбільш відомими зі снукеру є:

- **Джо Девіс** – перший чемпіон світу з професійного снукеру, котрий 15 разів поспіль здобував титул чемпіона світу. Свій перший сенчері Джо Девіс зробив у 1928 році, а до 1953 року на його рахунку було більше п'ятисот серій за 100 очок. Він зробив п'ять рекордних брейків: 137 в 1937 році, 138 в 1938, 140 в 1947, 146 в 1950 і, нарешті, 22 січня 1955 року Девіс дістався до вершини майстерності, в матчі проти Уіллі Сміта він зробив максимум - 147 очок, було це в Лондоні в Leicester Square Hall. До речі, Джо є автором і першого Сенчері на чемпіонатах світу в

1935 році. Коли Джо Девіс завершував кар'єру в 1964 році за ним значився рекорд в 687 Сенчері;

- **Стівен Хендрі** – 7-разовий чемпіон світу;
- на початку ХХІ ст одним з найсильніших спортсменів зі снукеру вважається **Ронні О'Салліван** – 5-ти кратний чемпіон світу, автор найшвидшого максимального брейку (147 очок за 5 хвилин 20 секунд).

В історію більярду, як найкращі гравці пулу увійшли:

- Вілліам Джозеф Масконі – американський гравець, який починаючи з 1941 року 15 разів перемагав на чемпіонаті світу з пулу в дисципліні «14+1» («стрейт пул»);
- Ефрен Маналанг Рейєс філіппінський професійний гравець пулу, який єдиний спромігся виграти Чемпіонат світу відразу в двох різних дисциплінах, і є титулованим володарем 70 міжнародних чемпіонатів. Ефрен завоював золото на чемпіонаті Дербі Сіті Класик 14 разів.
- Ральф Суке - німецький професійний гравець в пул. Відомий під прізвиськами «Кайзер» та Хірург. З 1981 Ральф виграв більше 200 турнірів, зокрема він чемпіон світу, Всесвітніх ігор, більше ніж сорок разів вигравав чемпіонати Німеччини і більше тридцяти чемпіонати Європи.
- З 1999 по 2004 рік Ясмін Оушан 11 разів вигравала юнацький чемпіонат Європи в пул-8 і пул-9. Починаючи з 2005 і по 2018 роки Ясмін 27 разів вигравала чемпіонат Європи в різних дисциплінах, ставала срібним і бронзовим призером чемпіонатів Європи. У 2010 році на чемпіонаті Європи в Загребі австрійська спортсменка стала першою в історії жінкою, якій вдалося виграти золоті медалі у всіх чотирьох дисциплінах. Переможець Всесвітніх ігор, чемпіонату світу. 2017 рік став для Ясмін юбілейним – 10-та золота медаль на Євротурі.
- Нільс Фейен, Ерл Стрікленд, Джонні Арчер, Родні Морріс, Деріл Піч, Франсиско Бустаманте, Шейн Ван Боунінг, Албін Оушан,

Келлі Фішер, Елісон Фішер, Кім Га-Янг, Дарен Епелтон, Мікка Іммонен – переможці Кубків та чемпіонатів світу з різних дисциплін пулу.

Ральф Суке - німецький професійний спортсмен, який виграв більше 200 міжнародних турнірів з пулу, серед яких чемпіонати світу, Європи, Всесвітні ігри, Євротури.

Келлі Фішер - відома англійська снукерістка і пулістка: 5 титулів чемпіонки світу зі снукеру, чемпіонка Світу з пулу.

Ясмін Оушан - найтитолованіша більярдистка Європи.

У 1998 р. традиційний пострадянський вид більярдного спорту, піраміда, отримав міжнародне визнання, зросла кількість турнірів, збільшилися призові фонди. Найбільш відомими гравцями сучасності у піраміду є: Олександр Паламар, Ярослав Винокур, Євген Сталєв, Владислав Осьмінін, Канибек Сагинбаєв, Никита Ливада, Юрій Пашинський, Артем Моїсеєнко, Діана Миронова, Ольга Милованова, Ярослав Тарновецький, Євгеній Новосад, Артур Півченко та інші. Левова доля перемог на міжнародних змаганнях з піраміди приходиться саме на українських спортсменів.

Ярослав Винокур - Майстер спорту України міжнародного класу, чемпіон Європи і Азії 2005 року, дворазовий чемпіон світу з «Вільної піраміди».

Паламар Олександр - Заслужений майстер спорту України, триразовий чемпіон Європи, володар кубку світу, багаторазовий чемпіон України з піраміди.

Новосад Євген - Майстер спорту України міжнародного класу, чемпіон України з пулу та піраміди, чемпіон світу з «Комбінованої піраміди».

Півченко Артур та Новосад Євген вибороли перше місце на парному чемпіонаті світу «Вільна піраміда» у 2015 році.

У Національному університеті фізичного виховання і спорту України почали готувати тренерів з більярду. Для організації і здійснення цієї роботи

був запрошений президент Міжнародної Асоціації Більярду, спортивний директор Європейської Федерації Лузного Більярду, відомий фахівець Йорген Сендман (Швеція). У 2000 р. у Національному Університеті Фізичного Виховання і Спорту України відбувся перший випуск тренерів з більярдного спорту.

Сьогодні, коли відбуваються істотні зміни в багатьох сферах життя нашого суспільства, помітно змінилося в Україні і відношення до більярду, як до виду спорту. З'являються в нашій країні оснащені сучасним устаткуванням більярдні клуби. На міжнародній арені українські більярдисти показують високі результати не лише в виді більярду, що традиційно розвивався на території нашої країни (піраміда), але й встигли зарекомендувати себе на змаганнях з пулу. Значущою подією для України стало проведення I Європейських Ігор в 2007 році у Києві. Серед неолімпійських видів спорту був представлений більярдний спорт, а саме – пул «9-ка». Тоді в історію більярду були вписані три прізвища українських більярдистів-призерів I Європейських Ігор: Кошовий Артем (1 місце), Новосад Євген (3 місце) та у жіночому заліку - Нагорна Вікторія (3 місце).

Кошовий Артем та Нагорна Вікторія – випускники НУФВСУ, майстри спорту України міжнародного класу, призери чемпіонатів та Кубків Європи, здобували перемоги на національних чемпіонатах з різних дисциплін пулу більше 30 разів кожен.

А в 2016 році, вперше для України, вихованці Нагорної Вікторії на чемпіонаті Європи з пулу «8-ка» здобули: золото – студент НУФВСУ Пацура Віталій та срібло - Половінчук Катерина.

Пацура Віталій – Майстер спорту України міжнародного класу, багаторазовий національний чемпіон з пулу, чемпіон Європи з пулу серед юніорів (2015 рік). Перший в історії українського більярду і наймолодший в історії світового більярду чемпіон Європи з пулу серед чоловіків (2016 рік). Чемпіон Європи з пулу «9-ка» в категорії Ю23 (2018 рік).

Половинчук Катерина – майстер спорту України міжнародного класу, призер чемпіонатів та Кубків Європи та багаторазова чемпіонка України з пулу (жінки, юніорки).

Головною континентальною подією для пулу в 2018 році стало 40-ка річчя Європейської федерації пулу (EPBF), що відзначалося грандіозним турніром, першим в історії пулу - всі категорії на одному майданчику, 60 столів, понад 500 спортсменів з 37 країн.

І ось імена, якими пишається Україна і які залишаться в історії Чемпіонату Європи 2018 року:

Дарина Сіранчук - Чемпіонка Європи, категорія Girls, дисципліна 8-ка.

Віталій Пацура - Чемпіон Європи, категорія U23, дисципліна 9-ка.

Катерина Половинчук - бронзова медаль, категорія Women, дисципліна Straight (14 + 1).

Жіноча команда у складі Вікторії Нагорної та Катерини Половинчук - срібло, категорія Women Team.

Кожного року під егідою Національної федерації спортивного більярду України проходять Кубки, Першості та Чемпіонати країни з різних дисциплін піраміди, пулу та снукеру. Тому важливо знати специфіку кожного з видів більярду. Адже, серед чемпіонів у всіх видах спорту, вік призерів турнірів з більярду найбільший - в середньому 35,6 років. Що свідчить про все більшу і більшу популярність більярду, як серед молоді, так і серед дорослого населення.

Сьогодні більярдний спорт налічує багато мільонну аудиторію на всіх континентах Земної кулі, та має широку розгалуженість видів та дисциплін.

Висновки до розділу 1

Спорт є важливою частиною сфери розваг. За спортивними змаганнями спостерігають багато тисяч глядачів на трибунах стадіонів та спортивних споруд і мільйони телеглядачів. І звичайно, популярність конкретного виду спорту визначає його розповсюдженість та розвиток.

Актуальними критеріями популярності виду спорту на сьогодні є: розповсюдженість на континентах і аудиторія, кількість телеглядачів, кількість професійних ліг по всьому світу, пропозиції прав телетрансляцій, контракти і спонсорські угоди, середня зарплата спортсмена у вищій лізі, найбільша конкуренція і кількість представлених країн, соціальна присутність ЗМІ, частота згадки в спортивних заголовках на ЗМІ (веб-сайти, телебачення), релевантність через рік, регіональне домінування, гендерна рівність, зручний доступ для широкого загалу по всьому світу.

У результаті дослідження, що було проведено маркетологами, виявили найбільш улюблені види спорту серед українців. В результаті опитування футбол опинився на 1-му місці (36%). Далі йдуть волейбол (18%), баскетбол (17%), бокс (15%), і боротьба (14%).

На сьогоднішній день, спорт в Україні знаходиться на стадії прогресії, залучаючи с кожним днем все більше людей з великим бажанням бути частиною цієї сфери.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ

2.1 Методи досліджень

Для вирішення поставлених нами задач було проведено аналіз та узагальнення спеціалізованої науково-методичної літератури, педагогічні, психофізіологічні методи, опитування, методи математичної статистики.

Була проведена характеристика вибірки досліджуваних, опису структури та процесу дослідження, обґрунтування та опису емпіричних методів, які використовувались в роботі.

Аналіз спеціальної літератури

Теоретичний аналіз та узагальнення опрацьованих даних наукової літератури дозволило нам отримати інформацію про особливості щодо визначення основних для більярдного спорту показників психофізіологічного стану гравців за врахуванням специфічності даного виду рухової активності. Також особлива увага приділялася фундаментальним працям спеціалістів зі спортивних ігор, що й допомогло визначити актуальність питання.

Опитування

Опитування здійснювалося з метою визначення найпопулярніших видів спорту в Україні серед 120 учнів 9-11 класів загальноосвітніх шкіл міста Києва для оцінки популярності видів спорту серед юніорів, юнаків та дівчат.

Експертне опитування – це метод отримання інформації за допомогою знань компетентних осіб, кваліфікованих фахівців та експертів, які висловлюють власну точку зору з певних питань.

Метод використовується задля уточнення методології дослідження; підтвердження інформації, яка була отримана іншими методами або при існуванні деяких протиріч; також для оцінки достовірності та уточнення даних щодо масових опитувань; глибокий аналіз цих результатів досліджень й прогнозування характеру змін явища, що вивчається.

У ході виконання наукової роботи було нами застосовано статистичний, ретроспективний, кваліметричний методи та контент-аналіз із дотриманням всіх правил аналізу та системного підходу. Методика проведення експертної оцінки була розбита на етапи:

1. Виявлення необхідності для проведення експертної оцінки та складання плану а також програми експертизи:

- формулювання мети та завдань для експертної оцінки;
- розробка анкети за допомогою 30 експертів, тренерів збірних команд України з різних видів спортивних ігор. Анкета складалася з питань, відповідь на які полягають у виборі однієї із декількох точно сформульованих позицій. 160 спеціалістів робили вибір шляхом вибору одного із декількох варіантів думок, що позначені в кожному запитанні.;
- вибір способу оцінки компетентності експертів. Нами був використаний об'єктивний спосіб оцінки компетентності експерта, а саме документальний метод, який передбачає підбір експертів, виходячи з їх професійних характеристик. Експерти та фахівці повинні мати науковий ступінь, достатній стаж роботи за спеціальністю або тренерську, спортивну чи суддівську категорію;
- формування правил щодо проведення опитування експертів (використання індивідуального методу полягає в тому, що кожний фахівець- експерт дає свою оцінку незалежно від інших, а потім комплекс оцінок за допомогою статистичних методів об'єднують у загальну. Використовуючи спосіб проведення індивідуальної експертної оцінки було інтерв'ювання);
- формування правил та методів обробки думок експертів.

2. Формування невеликої групи експертів та проведення саме експертної оцінки.

3. Групування та зведення матеріалів експертизи, а також розрахунок статистичних показників:

- визначення відносних величин та достовірності різниці поміж отриманими відносними чи середніми величинами;

- після отриманих результатів обов'язковим елементом став розрахунок достовірності отриманої експертної думки. Задля цього визначався ступінь однодумності експертів.

Педагогічні методи дослідження

Педагогічне спостереження використовували для визначення суб'єктивних показників таких, як: рівня розвитку командних олімпійських та індивідуальних неолімпійських спортивних ігор в умовах сучасної соціально-політичної ситуації в Україні, на прикладі футболу та більярдного спорту.

Педагогічне спостереження включало аналіз розвитку командних олімпійських та індивідуальних неолімпійських спортивних ігор в умовах сучасної соціально-політичної ситуації в Україні, на прикладі футболу та більярдного спорту.

Методи математичної статистики

Факторний та кореляційний: факторний аналіз матриць інтеркореляції; інтерпретація головних факторів після обертання факторної матриці за критерієм *Varimax normalized*; аналіз коефіцієнтів рангової кореляції Спірмена R; аналіз результатів за непараметричним U-критерієм Манна-Уїтні, *Scree - test* – критерій кам'янистого осипу (графік);

Метод середніх величин. Для обчислення середнього арифметичного використовується формула:

$$\bar{x} = \frac{\sum x_i n_i}{n}; \quad (2.1)$$

де x_i – значення варіантів ряду; n_i – значення частоти ряду; n – обсяг сукупності.

Дисперсія варіаційного ряду визначається за формулою:

$$\sigma^2 = \frac{\sum (x_i - \bar{x})^2 n_i}{n}. \quad (2.2)$$

Вибірковий метод. Середня арифметична генеральної сукупності $\bar{X}_{\text{ген}}$ знаходиться в відповідності з нижньою та верхньою довірчими межами:

$$\bar{X}_{\text{виб}} - mt \leq \bar{X}_{\text{ген}} \leq \bar{X}_{\text{виб}} + mt; \quad (2.3)$$

Оцінка статистичної достовірності була нами виконана за допомогою параметричного критерію Ст'юдента, а саме: для порівняння двох незалежних груп експертів за кількісними ознаками, ми використали t-критерій Ст'юдента задля незалежних виборок. Перевірка гіпотези щодо рівності середніх двох виборок з нормального розподілу виконувалась за умов рівних дисперсій. Тому, була використана наступна формула:

$$\text{Критерій Ст'юдента} \quad t = \frac{|\bar{x}_1 - \bar{x}_2|}{\sqrt{m_1^2 + m_2^2}}; \quad (2.4)$$

де \bar{x}_1, \bar{x}_2 – це середні арифметичні порівнюваних груп;

m_1, m_2 – це помилки репрезентативності порівнюваних груп

$$m = \frac{\sigma}{\sqrt{n-1}}. \quad (2.5)$$

При обраній надійності $P=0,95$ для досліджуваного обсягу вибірки (n_1+n_2-2) відповідно до таблиці Ст'юдента ми знаходимо граничне значення критерію $t_{гр}$. Вірогідність нашого розходження порівнюваних груп визначається при зіставленні обох критеріїв: $t \geq t_{гр}$ – розходження достовірне; $t < t_{гр}$ – розходження недостовірне [33].

Кореляційний аналіз. Коефіцієнт кореляції визначається по формулі Спірмена:

$$\rho = \frac{\sum_i (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\sqrt{\sum_i (x_i - \bar{x})^2 \sum_i (y_i - \bar{y})^2}}; \quad (2.7)$$

де ρ – це коефіцієнт кореляції ознак x і y ; x_i, y_i – це значення ознак;

\bar{x}, \bar{y} – це середні арифметичні обох ознак; n – це обсяг вибірки.

Коефіцієнт кореляції знаходиться в межах:

$$-1 \leq \rho \leq 1. \quad (2.8)$$

2.2 Організація досліджень

Дослідження здійснювалися у три етапи упродовж 2019-2021 рр., що відповідає поставленим завданням.

На першому етапі (2019 р.) було обґрунтовано програму досліджень. Вивчено, а також проаналізовано та узагальнено наукові й науково-методичні

праці з досліджуваної проблеми вітчизняних та зарубіжних авторів. Сформульовано проблему, мету, завдання, підібрано перелік літературних джерел.

Другий етап (2020 р.):

Нами здійснювалося визначення найпопулярніших видів спорту в Україні за пошуковими запитам у інтернеті. Також проводилося анкетування 120 учнів 9-11 класів загальноосвітніх шкіл міста Києва щодо популярності видів спорту серед юніорів та дівчат.

Третій етап (2021 рр.): обґрунтовані шляхи удосконалення розвитку командних олімпійських та індивідуальних неолімпійських спортивних ігор в умовах сучасної соціально-політичної ситуації в Україні, на прикладі футболу та більярдного спорту, проведено аналіз та узагальнення результатів дослідження, оформлення наукової роботи відповідно до вимог.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОЛІМПІЙСЬКИХ ТА НЕОЛІМПІЙСЬКИХ ВИДІВ СПОРТИВНИХ ІГОР В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ПАНДЕМІЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ

3.1. Аналіз популярності командних олімпійських та неолімпійських спортивних ігор в Україні

Спортивні ігри носять характер найбільш видовищних спортивних дисциплін. Спостерігаючи за діями спортсменів, глядачі самі бажають бути такими ж сильними, спритними, сміливими. Так виникає зацікавлене відношення глядачів, що часто приводить їх на майданчик. Сьогодні не так часто можна зустріти професійного спортсмена, який би не починав свою спортивну біографію без захоплення спортивними іграми. Крім того, спортивні ігри є ефективним засобом спортивної підготовки атлета в будь-якому виді спорту. У цьому – особлива цінність спортивних ігор, котрі являють собою потужний засіб агітації й пропаганди фізичної культури і спорту.

У свою чергу масовість заняттями спортивними іграми забезпечується їх всебічним сприянням гармонійному розвитку особистості, що виражається насамперед у глибокому різнобічному впливі на організм тих, хто займається - розвитку фізичних якостей і освоєнні життєво важливих рухових навичок; доступності для людей різного віку і підготовленості (рівень фізичного навантаження легко регулюється - від оздоровчої спрямованості до рівня підготовки у спорті вищих досягнень); емоційному розвантаженні і в унікальній видовищності спортивних ігор [13].

В Україні перше місце найпопулярніших видів спорту за запитами у мережі інтернету є: футбол (за один місяць про нього роблять від 1 до 2 мільйонів запитів, це в залежності від сезону), бокс, автоспорт, баскетбол, біатлон, карате, легка атлетика, теніс, хокей і шахи. Цікаво, що в окремих

регіонах є підвищений інтерес також і до окремих видів спорту. Наприклад, на Сумщині більше цікавляться біатлоном – певна частка запитів про нього вдвічі вища, ніж у середньому по Україні. Харківська область – є лідером за часткою запитів про водне поло. На Кіровоградщині частіше за інших запитують про бейсбол та дзюдо, а у Миколаївській області більшість цікавиться про фехтування. Одесити частіше за все шукають регбі, в Черкаській області запитують щодо бадмінтону, а жителі Запоріжжя та області багато читають про гандбол.

На Київщині більш активно цікавляться багатьма видами спорту. Але в інших регіонах країни немає великого інтересу до окремих видів спорту. Там як правило найчастіше шукають футбол.

За результатами анкетування 120 учнів 9-11 класів загальноосвітніх шкіл міста Києва була отримана інформація щодо популярності видів спорту серед юніорів та дівчат (рис. 3.1). Учні відзначали свою зацікавленість у перегляді професійних матчів зі спортивних ігор.

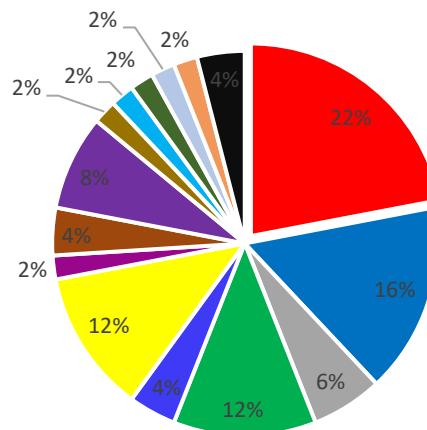
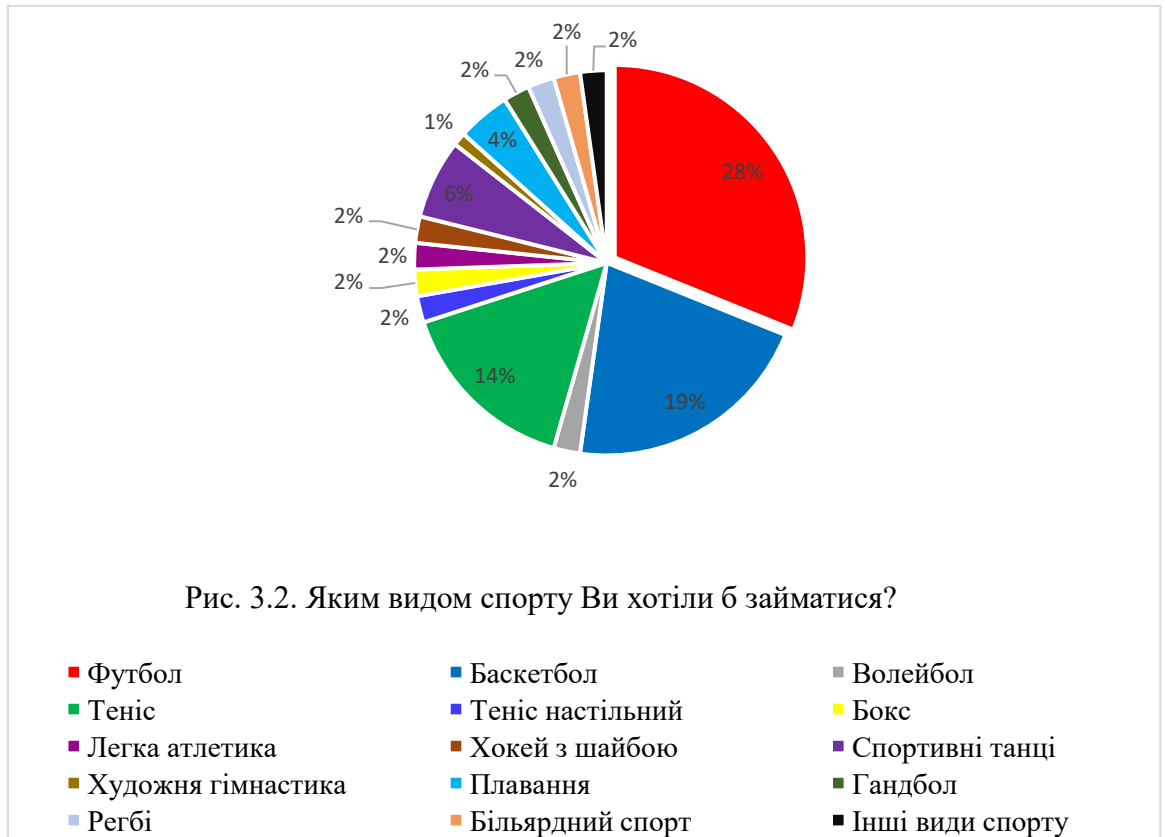

Рис. 3.1. Який вид спорту Ви вважаєте найбільш видовищним, і Вам приносить задоволення його перегляд?

■ Футбол	■ Баскетбол	■ Волейбол
■ Теніс	■ Теніс настільний	■ Бокс
■ Біатлон	■ Хокей з шайбою	■ Спортивні танці
■ Художня гімнастика	■ Плавання	■ Гандбол
■ Регбі	■ Більярдний спорт	■ Інші види спорту

Як бачимо на рис. 3.2, видовищність спортивних ігор на пряму впливає на вибір респондентів щодо занять видом спорту. Футбол, баскетбол та теніс займають найвищі позиції спортивних пріоритетів серед учнів старших класів, що ще раз підкреслює популярність спортивних ігор серед молоді.

Опитування київських школярів дозволило визначити найпопулярніший серед юнаків та дівчат олімпійський вид спортивних ігор – футбол, та неолімпійський вид спортивних ігор – більярдний спорт. На основі отриманих даних надалі нами здійснювався аналіз розвитку командних олімпійських та індивідуальних неолімпійських спортивних ігор в умовах сучасної соціально-політичної ситуації в Україні, на прикладі футболу та більярдного спорту.

3.2. Особливості розвитку футболу та більярдного спорту в умовах сучасної пандемічної та соціально-політичної ситуації в Україні

Професійний футбол залишився без чемпіонату Європи 2020, який був перенесений на наступний рік, були перенесені матчі клубних європейських турнірів та застосовані жорсткі карантинні обмеження в національних чемпіонатах.

Кажучи про сучасне становище, в якому знаходиться футбол в Україні, можна сказати, що це єдиний вид спорту, який втілює успішні надії в подальшому розвитку. Саме футбол є видом спорту номер один в країні, про що свідчать показники статистики.

У професійному футболі України обертаються величезні гроші. Попри серйозні вкладення в професійний футбол, система підготовки молодих футболістів все ж таки залишається недосконалою, але маленькими кроками все ж таки відбувається розвиток. Хочеться відзначити чемпіонат Дитячо-юнацької футбольної ліги (ДЮФЛ). Цей турнір, який дав можливість зібрати кращих молодих футболістів, де вони зможуть проявити свої навички та вміння для відбору найяскравіших у подальшу сферу професіоналів. Це можна сказати є вершиною піраміди дитячого футболу.

На сьогодні ДЮФЛ являє собою турніри з вищою лігою у чотирьох вікових категоріях: від 14 до 17ти років. Турнір першої ліги - у двох вікових категоріях до 15 та 17 років. Загалом у ДЮФЛ в суммі відіграють 315 команд. Тобто в чемпіонаті ДЮФЛ приблизно беруть участь 6 тисяч дітей. Саме на плечах цих шести тисяч обдарованих юнаків Україна намагається ввірватися в еліту світового футболу. Що саме стосується ДЮФЛ, то у багатьох містах нащастя є матеріальна база для створення команди ДЮФЛ: це є стадіони, тренувальні поля, наявність за достатнім рівнем кваліфікації тренерів, транспорту для виїзних матчів команди.

Якщо кажучи про більш юних спортсменів, то в кожному місті стабільно проводяться чемпіонати та невеликі турніри, з'являються нові спонсори, та це дуже приваблює увагу батьків, які спонукають дітей до занять футболом.

Що стосується особливостей, то це перша сходинка футболу у списку розвитку виду спорту, тому що будуються нові поля, створюються нові команди, ініціаторами яких є досвідчені меценати, які вже мають багато досвіду з попередніх років, а тобто у створенні футбольних грандів, які зараз виступають у найвищому чемпіонаті країни. У суто футбольному плані згодом Україна може отримати десятки гарно підготовлених футболістів кожного року, тренери дитячих матимуть можливість для свого зростання а також шанс заробляти гарні гроші на вихованні футболістів-професіоналів. Крім того, якщо використовувати мудрий підхід в майбутньому можна досягти так званої самоокупності подібних дитячих футбольних клубів.

Пандемічна ситуація внесла свої корективи у змагальний та тренувальний процес спортсменів і в більярдному спорті. Для неолімпійських видів спорту нажаль було перенесено на рік строки проведення Всесвітніх ігор. Безпосередньо щодо пулу та піраміди були відмінені чемпіонати світу та Європи у 2020 році. І лише міжнародна федерація снукеру, у яких чемпіонат Європи та світу в спортивному календарі у 2020 році стояли у січні та лютому, встигла все ж таки провести свої головні змагання.

Безумовно, виникла така складна ситуація, як повна відсутність міжнародних турнірів у спорті вищих досягнень, мала негативні наслідки на розвиток більярдного спорту в Україні. Було закрито багато більярдних клубів та тренувальних баз через неспроможність керівників цих закладів сплачувати оренду за приміщення в умовах карантинних обмежень і обмеженого доступу клієнтів протягом року. В дитячо-юнацьких спортивних школах було внесені обмежувальні заходи щодо відвідування навчально-тренувальних занять вихованцями, а для груп початкової підготовки взагалі скасовані заняття на строк майже 4 місяці.

Висновки до розділу 3

Спортивні ігри носять характер найбільш видовищних спортивних дисциплін. Спостерігаючи за діями спортсменів, глядачі самі бажають бути такими ж сильними, спритними, сміливими. Так виникає зацікавлене відношення глядачів, що часто приводить їх на майданчик.

У свою чергу масовість заняттями спортивними іграми забезпечується їх всебічним сприянням гармонійному розвитку особистості, що виражається насамперед у глибокому різнобічному впливі на організм тих, хто займається.

Кажучи про сучасне становище, в якому знаходиться футбол в Україні, можна сказати, що це єдиний вид спорту, який втілює успішні надії в подальшому розвитку. Саме футбол є видом спорту номер один в країні, про що свідчать показники статистики.

Щодо більярду помітно змінилося в Україні і відношення, як до виду спорту. З'являються в нашій країні оснащені сучасним устаткуванням більярдні клуби. На міжнародній арені українські більярдисти показують високі результати не лише в виді більярду, що традиційно розвивався на території нашої країни (піраміда), але й встигли зарекомендувати себе на змаганнях з пулу.

РОЗДІЛ 4

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ РОЗВИТКУ СПОРТИВНИХ ІГОР В УМОВАХ СУЧАСНОЇ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ ФУТБОЛУ ТА БІЛЬЯРДНОГО СПОРТУ)

Результати виступу всіх національних збірних команд на міжнародних змаганнях можна сказати є основними показниками ефективності розвитку виду спорту в країні. Але на жаль в останньому десятилітті для наших спортсменів у командних видах спортивних ігор на міжнародній арені спостерігалася тенденція щодо зниження ефективності змагальної діяльності, яка проявлялася, перш за все, у зменшенні кількості призових місць на головних турнірах. Яскравим прикладом були втрати у лідируючих позиціях, які були належні збірній команді СРСР, у склад якої входили висококваліфіковані спортсмени з України, може бути український волейбол. Такі негативні наслідки перш за все були пов'язані з соціально-політичними а також економічними змінами у світі, та несвоєчасною корекцією спортивної підготовки. Виступи збірних команд країн світу у Іграх Олімпіад з 1992 по 2016 роки характеризувались застосуванням новітніх тенденцій світового волейболу: було введено наприкінці 90-х років нового амплуа «ліберо», що внесли деякі зміни у структуру змагальної діяльності; відбулось використання системи «челендж» - це повторний відеоперегляд ігрової ситуації задля усунення необ'єктивного суддівства; було введення «зеленої» картки за чесну гру гравця; відбулась універсалізація ігрових амплуа, атлетизм та ростові дані гравців; змінилась концепція щодо розробки стратегії та тактики гри - застосування у змагальній діяльності певних одноступінчастих комбінацій. Порівняльний аналіз щодо результатів виступів національних збірних команд світу у Іграх Олімпіад, свідчить про те, що сучасні тенденції розвитку волейболу значно вплинули на кількість команд-лідерів в світовому рейтингу, це доводить тим самим про традиційність даного виду спорту у цих країнах. Найбільший обсяг медалей на даний час у збірних команд збірної Росії – 19,0%,

Бразилії та Італії – 23,8%, а також збірної США – 14,3%. З метою підвищення результатів виступів національної збірної команди України з волейболу офіційних міжнародних змаганнях логічним буде використання моделей підготовки країн-лідерів [15, 17].

Проведений аналіз всіх ситуацій на чемпіонатах світу у період незалежності України дозволив нам встановити, що 2002 рік для українського хокею з шайбою став можна сказати піком їх досягнень: це 9 місце на чемпіонаті світу у Швеції а також 10 місце на Іграх Олімпіади 2002 року в Солт-Лейк-Сіті. З 2007 року до 2016 року також відмічається спад спортивних результатів наших українських хокеїстів на чемпіонатах світу [23].

Не дивлячись на закладені переможні традиції в українському баскетболі, з 1991 року і до сьогодні національні збірні команди не можуть запропонувати гідну конкуренцію на міжнародному рівні, що підтверджують низькі статистичні показники змагальної діяльності на чемпіонатах Європи і відсутність українських національних збірних команд з баскетболу в головних турнірах (Іграх Олімпіад і чемпіонатах світу). Така негативна тенденція розвитку баскетболу України спостерігається на основі значної руйнації багаторічної системи підготовки спортивного резерву: відсутність масовості; необхідність у батьківському фінансуванні спортивних гуртків; кваліфіковані тренери все ж таки залишили країну або змінили свій вид діяльності через проблеми фінансово-економічних умов; так звана фінансова складова стала основою втрати безлічі спортивних споруд, які потребують капітального ремонту та відновлення через невідповідність проведення в них змагань [18].

До позитивних зрушень на сучасному етапі розвитку українського баскетболу можна віднести достатньо високий рівень результатів спортсменів збірних команд на головних змаганнях нового олімпійського виду спорту – баскетболу 3×3, який з 2017 року був включений до програми Ігор Олімпіад у Токіо.

Щодо індивідуальних видів спортивних ігор, то за останнє десятиліття спостерігався не аби який прогрес здобутків наших українських спортсменів на міжнародній ниві.

Чудовий приклад росту ефективності змагальної діяльності в індивідуальних видах спортивних ігор можемо спостерігати в тенісі. Еліна Світоліна наша тенісистка стала другою українкою після Катерини Бондаренко, якій вдалося перемогти на юніорському Ролан Гарросі. А вже у 19 років Еліна все ж таки завоювала свій перший довгоочікуваний титул в дорослому турі WTA, ставши володарем Кубка Баку, а за рік змогла його захистити. За проміжок 2014-2017 років перша ракетка України багато разів перемагала в матчах проти суперників з першої десятки загального світового рейтингу. У 2017 році Еліна Світоліна виборола третє місце в одиночному розряді міжнародного рейтингу Жіночої тенісної асоціації (WTA).

Якщо розглядати найбільш популярний неолімпійський індивідуальний вид спорту, то сьогодні саме більярдний спорт налічує величезну аудиторію по всьому світу при широкому різноманітті видів та дисциплін. Всесвітня конфедерація з більярдного спорту станом на 2020 рік включає такі міжнародні федерації, як: снукеру, карамболу та пулу. Такі види як блекбол, китайська вісімка, артистичний більярд та популярна в Україні піраміда входять до міжнародної асоціації пулу. Українські спортсмени традиційно мають достатньо значні здобутки на чемпіонатах Європи та світу з піраміди, але у цих видах більярдного спорту, які є в програмі Всесвітніх ігор (пул, снукер та карамболь) ще 20 років тому було складно уявити таку конкурентоспроможність наших національних збірних команд на міжнародній арені. Значущою подією для України стало проведення I Європейських Ігор з неолімпійських видів спорту в 2007 році в Києві, де наші спортсмени національної збірної команди стали переможцями та призерами. В останньому десятилітті спортсмени національної збірної команди з пулу щороку здобувають призи на головних міжнародних змаганнях. Наш український спортсмен, Віталій Пацура, у 2016 році вперше в історії України став

переможцем чемпіонату Європи серед чоловіків з пулу («8-ка»), встановивши рекорд, як наймолодший чемпіон Європи серед чоловіків за 40 років існування змагань такого рівня [2, 5, 20]. А в 2020 році український снукерист Юліан Бойко у віці 14 років здобув своє перше срібло на чемпіонаті світу серед чоловіків, і вперше наш співвітчизник отримав право участі у професійному турі.

І все ж, в останні роки на змаганнях найвищого міжнародного та європейського рівня серед видів спортивних ігор збірні команди України не нав'язують серйозну конкуренцію країнам-лідерам. І таке зниження результату скоріш за все відбувається мабуть на тлі сучасних проблем, які викликані загальносвітовим розвитком: командні спортивні ігри вимагають залучення більших фінансів через значну кількість спортсменів у команді, у порівнянні з одноосібними видами спорту; від'їзд до закордонних клубів талановитих спортсменів без подальшої участі у національній збірній; зниження кадрового потенціалу; слабка матеріально-технічна база;

Нами проведено аналіз експертних оцінок науково-педагогічних працівників, тренерів, спортсменів та функціонерів для визначення найбільш значущого внеску у забезпеченні ефективного розвитку індивідуальних та командних видів спортивних ігор в Україні. На основі методу «мозкової атаки», на першому етапі нашого дослідження, були визначені основні фактори, що впливають на ефективність розвитку видів спорту в Україні, які визначалися однорідною групою експертів (30 тренерів національних збірних команд зі спортивних ігор):

- Створення оптимальних умов для ефективної підготовки до участі спортсменів національної збірної команди у відбіркових та головних змаганнях циклу для олімпійських та неолімпійських видів спортивних ігор (ефективні програми підготовки та високий рівень їх матеріально-технічного та фінансового забезпечення, підвищення рівня медико-біологічного й науково-методичного забезпечення підготовки висококваліфікованих спортсменів до головних міжнародних змагань).

- Ефективний розвиток дитячого спорту при умові максимального доступу юнацьких та юніорських збірних команд до спортивних споруд та інвентарю (оптимальний відбір юних спортсменів до резерву та кандидатів національних збірних команд при матеріально-технічного та фінансового забезпечення дитячо-юнацького спорту).

- Необхідність розвитку матеріально-технічної бази як для масового спорту, так і для спорту вищих досягнень.

- Розвиток медійності та інформаційно-просвітницької діяльності для виду спорту (телевізійні трансляції, висвітлення подій у засобах масової інформації).

- Досягнення високих кількісно-якісних показників у проведенні національних Кубків та чемпіонатів (формування календарю національних змагань з врахуванням міжнародних турнірів з копіюванням особливостей їх проведення).

- Здійснення підвищення кваліфікації тренерів-викладачів національних збірних команд (науково-методичні та науково-практичні семінари і конференції, курси підвищення кваліфікації, науково-методичні та науково-практичні конференції і семінари).

- Можливість співпраці тренерів-викладачів дитячо-юнацьких шкіл з тренерами збірних команд та науковими спеціалістами (наявність системи обміну досвідом та науково-методичного забезпечення і супроводу).

- Юридичний супровід спортивної діяльності.

- Проведення міжнародних змагань світового та Європейського рівнів та поступове збільшення їх кількості (співробітництво національних федерацій з міжнародними організаціями з виду спорту).

- Використання мотиваційних комплексів для тренерів і спортсменів (преміювання та стипендії за досягнення спортсменів на міжнародній арені).

- Необхідність збільшення фінансування та матеріально-технічної підтримки збірних команд у виді спорту (державне фінансування, що закладено у цільові програми підготовки атлетів в конкретних видах спорту).

- Здійснення контролю щодо діяльності федерацій під час формування тренерського складу та оптимізації відбору спортсменів до складу національних збірних команд за видами спорту (ефективна система кадрової політики).

- Впровадження обов'язкових правил щодо співпраці особистих тренерів з тренерами національних збірних команд в плануванні підготовки до головних міжнародних змагань макроциклу.

- Здійснення постійного механізму імплементації міжнародних стандартів у напрямі боротьби з допінгом у виді спорту.

- Створення ефективних моделей систем підготовки та підвищення кваліфікації тренерів, спортсменів, менеджерів і функціонерів з видів спорту.

- Розробка норм та правового врегулювання меценатства та спонсорства, як ефективного елементу залучення додаткових джерел фінансування для підготовки основного складу збірних команд, кандидатів та резерву.

На другому етапі дослідження в оцінці пріоритетності показників розвитку футболу та більярдного спорту брали участь 160 науково-педагогічних працівників, тренерів, спортсменів та функціонерів. Кожному експерту футболу або більярдного спорту надавалася можливість обрати три найважливіші фактори. Як видно на рис. 4.1, Експерти майже однотайно

обрали наступні фактори, що позитивно впливають на розвиток футболу та більярдного спорту в Україні: «Здійснення заходів щодо створення оптимальних умов для ефективної підготовки до участі спортсменів національної збірної команди у відбіркових та головних змаганнях циклу для олімпійських та неолімпійських видів спортивних ігор» ($81,25\% \pm 1,8\%$), «Поліпшення фінансування та матеріально-технічної підтримки збірних команд у виді спорту під час навчально-тренувальних зборів та змагань на території України» ($56,88\% \pm 3,7\%$) та «Ефективний розвиток дитячого спорту при умові максимального доступу юнацьких та юніорських збірних команд до спортивних споруд та інвентарю» ($49,38\% \pm 3,8\%$). Аналіз розбіжностей думок експертів показує, що коефіцієнт варіації становить 24,45%, що свідчить про достатній рівень одноступенчості фахівців.

Перспективи та ефективні шляхи розвитку футболу та більярдного спорту в Україні залежать від розширення діапазону інтересу населення України до занять спортом загалом з врахуванням показників активності спортивної діяльності по областях країни. Механізм реалізації управління розвитком футболу та більярдного спорту в Україні має бути орієнтованим на показники рейтингу та пріоритетності їх розвитку по областях, основним пріоритетом має бути підвищення ролі дитячо-юнацького спорту, з відповідним створенням його інфраструктури та фінансуванням, та успішне функціонування національних команд країни різної вікової категорії з ефективним застосуванням новітніх технологій у підготовці кадрів.

Висновки до розділу 4

При оцінці ефективності розвитку футболу та більярдного спорту в Україні особливо важливе значення отримує надійність та ефективність виступів спортсменів національної збірної команди з видів спорту на головних міжнародних змаганнях, що свідчить не тільки про рівень підготовленості спортсменів, але є інтегральним показником розвитку спорту в країні. Саме

тому найактуальнішими факторами для підвищення ефективності розвитку футболу та більярдного спорту на сьогодні є: оптимізація рівня медико-біологічного та науково-методичного забезпечення підготовки висококваліфікованих спортсменів до головних міжнародних змагань макроциклів, високий рівень матеріально-технічного та фінансового забезпечення, ефективна інтегральна спортивна підготовка, підвищення якості підготовки спортсменів резерву та кандидатів для основного складу національних збірних команд завдяки розвитку саме дитячо-юнацького спорту.

РОЗДІЛ 5

АНАЛІЗ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Велика кількість спортивних функціонерів, журналістів та науковців, рік за роком намагаються визначати рейтинги найпопулярніших видів спорту, встановлюючи об'єктивні критерії ранжирування. Асоціація сприяння міжнародному руху "Спорт для всіх" (TAFISA) провела дослідження у 200 країнах світу, що допомогло отримати рейтинг видів спорту, якими активно займається населення планети. За нашими підрахунками, у цьому рейтингу спортивні ігри займають 35% найпопулярніших видів.

Популярність спорту визначається не лише зайнятістю населення. Для визначення більш інформативних показників розвитку футболу та більярдного спорту нами були визначені актуальні для сьогодення критерії: розповсюдженість на континентах і аудиторія, кількість телеглядачів, кількість професійних ліг по всьому світу, пропозиції прав телетрансляцій, контракти і спонсорські угоди, середня зарплата спортсмена у вищій лізі, найбільша конкуренція і кількість представлених країн, соціальна присутність ЗМІ, частота згадки в спортивних заголовках на ЗМІ (веб-сайти, телебачення), релевантність через рік, регіональне домінування, гендерна рівність, зручний доступ для широкого загалу по всьому світу. Отже, за даними критеріями в десятку найпопулярніших видів спорту в світі у XXI столітті входять:

1. Футбол (більш ніж 4 мільярди послідовників футболу, це, безумовно, самий популярний вид спорту в світі).
2. Баскетбол (більш ніж 1 мільярд послідовників, основний вид спорту в США, за рахунок баскетболу NBA отримує \$ 4,75 млрд доларів в рік доходів).
3. Крикет (близько 2 млрд фанатів роблять крикет один з найпопулярніших видів спорту в таких країнах, як Англія, Індія, Пакистан, Бангладеш, Австралія, Нова Зеландія, Карибські острови і Південної Африка).
4. Теніс (глобальне охоплення всіх континентів і понад 1 млрд послідовників робить теніс найпопулярнішим індивідуальним видом спорту).

5. Легка атлетика (на сьогоднішній день є найбільш розповсюдженим по світу видом спорту з усіх, які включають в себе кілька дисциплін: біг, стрибки в довжину і інші).
6. Регбі (є основним видом спорту в деяких з найбільш економічних розвинених країнах, як Англія, Уельс, Ірландія і Шотландія, Австралія, Нова Зеландія і Південна Африка).
7. Формула 1 (550 мільйонів чоловік очікують кожен рік етап Формули-1, який триває з березня по листопад і на сьогоднішній день є найпопулярнішим мотоспортом в світі).
8. Бокс (бокс глобальний так само, як теніс і легка атлетика. Флойд Мейвезер і Менні Пакьяо домінували в списку багатіїв останні 10 років, є популярним видом спорту в таких країнах, як США, Мексика, Латинська Америка, Великобританія, Філіппіни, Японія, Росія, Україна, Польща, Румунія).
9. Хокей з шайбою (найбільш популярний серед зимових видів спорту в конкретних країнах: Канада, Росія, США, Данія, Фінляндія, Норвегія, Швеція, Польща, Словаччина, Чеська республіка).
10. Волейбол (простота цього виду спорту, робить його таким відомим серед своїх шанувальників, ви знайдете людей, що грають в цей вид спорту в усьому світі).

На сьогоднішній день все більше приділяється уваги вивченню проблем при застосуванні традиційних, які давно склалися і застосовуються на практиці форм фізкультурно-спортивної роботи з населенням. З'являється потреба у пошуку нових шляхів організації фізкультурно-спортивної роботи з використанням інноваційних педагогічних технологій. Так, в дослідженнях А. В. Кукси і С. М. Литвиновича при анкетуванні студентів було з'ясовано, що до складу найбільш популярних видів спорту для самостійних тренувань, студенти обирають спортивні ігри (18%), після ранкової гімнастики (28%) і ритмічною аеробіки (25%) [21]. При цьому однакове число студентів, за даними цих авторів, займається різними видами спортивних ігор (по 4-5%): волейболом, футболом і баскетболом. Спортивні ігри за методикою

викладання займають значне місце в навчальному плані факультетів та кафедр фізичного виховання у вищих навчальних закладах. Так, згідно дослідженням Наумова Д. В., на основі аналізу кількості технічних прийомів, тактичних дій, частоти серцевих скорочень і витрати енергії у студентів, які мають різний рівень підготовленості, під час проведення навчальних ігор з бадмінтону, баскетболу, волейболу, гандболу, настільного тенісу, міні-футболу та футболу обґрунтована типологія спортивних ігор в залежності від ступеня продуктивності рішення освітніх, розвиваючих і виховних завдань, що вирішуються на заняттях фізичною культурою [21]. Встановлено, що найбільш продуктивними в рішенні комплексу завдань фізичного виховання (освітніх, розвиваючих і виховних) є футбол, міні-футбол, гандбол та баскетбол.

Кожна спортивна гра має свої характерні особливості, але одночасно з цим багато спортивних ігор мають схожі ознаки, що дозволяє їх розподілити на визначені окремі групи: командні ігри (за участю двох або більше членів команди) та некомандні – індивідуальні ігри (де протиставлення відбувається лише між двома учасниками протилежних команд).

Будь-яка зі спортивних ігор характеризується взаємовідношеннями між гравцями двох сторін, що змагаються. В одних іграх змагання проходять при найактивнішому протиставленні сторін (з безпосереднім зіткненням з суперником – баскетбол, футбол, хокей, гандбол, регбі та ін.).

В інших – ігри проходять без будь-якого контакту (без безпосереднього зіткнення з суперником, наприклад, - у волейболі, тенісі, бадмінтоні, більярдному спорті). До окремої групи належать спортивні ігри з застосуванням додаткових знарядь: клюш, ракетка, бита (хокей, бадмінтон, гольф, бейсбол, теніс, більярдний спорт, настільний теніс та ін.).

В одних спортивних іграх характерною рисою є боротьба за оволодіння м'ячем з наступною спробою направити його у ціль (кошик – в баскетболі; ворота - у футболі, гандболі, хокеї, регбі).

До іншої групи належать спортивні ігри, характерною ознакою яких є почергове володіння м'ячем з діями гравців на окремих ділянках майданчика (або столу), розділених звичайною сіткою. Команда, що володіє м'ячем прагне направити м'яч у незахищену частину майданчика суперника (теніс, волейбол, бадмінтон, настільний теніс).

Існують також спортивні ігри, у яких дії з почерговою участю учасників заздалегідь визначаються правилами, що передбачають безперешкодне виконання ролей, відведених кожній з сторін. Тут метою гри найчастіше буває - влучення у певну фігуру, кулю, гравця, розташованих на майданчику (бейсбол, гольф, городки, більярд).

Глобалізація розвитку видів спорту в світі вимагає використання міжнародних стандартів для їх класифікації.

Спортивні Федерації, що визнані Міжнародним Олімпійським Комітетом включають в себе: види спорту, що входять в програму Олімпійських Ігор: літні та зимові ОІ та види спорту, що входять в програму Всесвітніх Ігор (33 видів спорту: 13 – спортивних ігор)

Таким чином, спортивна гра – це гра, яка є засобом спортивного змагання, функціонує відповідно до принципів спортивного вдосконалення і має відповідний міжнародний статус [20].

Головною метою навчально-тренувального процесу у спортивних іграх є - оволодіння вмінням раціонально і ефективно поєднувати конкретні технічні прийоми з відповідними тактичними діями, а метою спортивної підготовки – досягнення максимально можливого рівня техніко-тактичної, фізичної і психологічної готовності спортсменів на досягнення ними найвищих результатів у змагальній діяльності.

Головні завдання, що вирішуються у процесі підготовки:

- оволодіння технікою і тактикою гри;
- забезпечення необхідного рівня розвитку рухових якостей, досягнення найвищого рівня діяльності функціональних систем організму гравця;

- виховання необхідних моральних та волевих якостей;
- забезпечення необхідного рівня спеціальної психічної підготовленості;
- набуття теоретичних знань та практичного досвіду, необхідних для успішної тренувальної і змагальної діяльності.
- комплексне вдосконалення та прояв у змагальній діяльності різних сторін підготовленості спортсменів.

Таким чином, у результаті проведеного дослідження отримано три групи даних, які доповнюють і підтверджують раніше отримані результати досліджень ефективності розвитку футболу та більярдного спорту в Україні, та абсолютно нові дані.

Вперше визначено наступні проблеми розвитку футболу та більярдного спорту в Україні:

1. Відмічається нерегульованість між головними органами управління (як державними, так і суспільними) розвитком розвитку футболу та більярдного спорту в Україні (наприклад, вивчення проблем контролю з кількості та якості підготовки кадрів, та розробки і фінансування програм підвищення рівня їх кваліфікації), та як наслідок виникнення альтернативних (аматорських) ліг.
2. Недостатня кількість сучасних спортивних споруд для проведення тренувально-змагального процесу.
3. Відсутність достатньої кількості кваліфікованих тренерів для ДЮСШ.
4. Недостатня кількість Всеукраїнських змагань різного рівня, та виходячи цього слабкий рівень ігрової практики спортсменів, негативно впливає в цілому на майстерність гравців.
5. Недостатня міжнародна ігрова практика у спортсменів національних збірних команд.

Доповнено та розширено базу даних авторів щодо значимості спортивних ігор як педагогічного і соціального явища, їх популярність, що передбачає

наявність сприятливих і комфортних умов для масового залучення населення до занять. Розвиток спортивних ігор передбачає підготовку кадрів, до яких пред'являють вимоги до оволодіння досить складним комплексом знань, умінь та навичок, набуття котрих здійснюється у тривалому багаторічному навчальному і тренувальному процесі підготовки як спортсменів, так і їх тренерів.

У нашому дослідженні **підтверджено** дані про те, що критеріями ефективності видів спорту є: кількісна аудиторія у світі та у країнах (континентах); кількість телеглядачів та пропозиції прав телетрансляцій; кількість професійних ліг по всьому світу; контракти і спонсорські угоди; зарплати професійних спортсменів; частота згадки в спортивних заголовках веб-сайтах, журналах, газетах та телебаченні; гендерна рівність; масовий спорт по всьому світу і для всіх.

ВИСНОВКИ

1. Актуальними критеріями ефективності розвитку виду спорту на сьогодні є: розповсюдженість на континентах і аудиторія, кількість телеглядачів, кількість професійних ліг по всьому світу, пропозиції прав телетрансляцій, контракти і спонсорські угоди, середня зарплата спортсмена у вищій лізі, найбільша конкуренція і кількість представлених країн, соціальна присутність ЗМІ, частота згадки в спортивних заголовках на ЗМІ (веб-сайти, телебачення), релевантність через рік, регіональне домінування, гендерна рівність, зручний доступ для широкого загалу по всьому світу.

2. Нами визначено найпопулярніший в Україні серед юнаків та дівчат олімпійський вид спортивних ігор – футбол, та неолімпійський вид спортивних ігор – більярдний спорт. Це дозволило нам здійснити аналіз розвитку командних олімпійських та індивідуальних неолімпійських спортивних ігор в умовах сучасної соціально-політичної ситуації в Україні, на прикладі футболу та більярдного спорту.

3. Перспективи та ефективні шляхи розвитку футболу та більярдного спорту в Україні:

- Розширення діапазону інтересу населення України до занять футболом та більярдним спортом
- При плануванні управління розвитку футболу та більярдного спорту, необхідно враховувати показники активності спортивної діяльності по областях країни.
- Підвищення ролі регіонів у розвитку футболу та більярдного спорту на основі об'єднання спільних зусиль регіональних державних органів управління, підприємств, громадських організацій та навчальних закладів.
- Механізм реалізації управління футболом та більярдним спортом в Україні, має бути орієнтованим на показники рейтингу та пріоритетності їх розвитку у світі.

- Ефективний розвиток футболу та більярдного спорту неможливий без урахування і активного залучення шкільного та студентського спорту, у вигляді створення окремих самостійних учнівських, студентських ліг.
- Основним пріоритетом у розвитку футболу та більярдного спорту має бути підвищення ролі дитячо-юнацького спорту, з відповідним створенням його інфраструктури та фінансуванням.
- Успішне функціонування національних збірних команд з футболу та більярдного спорту різної вікової категорії безпосередньо залежить від ефективного застосування новітніх технологій у підготовці кадрів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ахметов Э.К. О приоритетности спортивных игр в студенческой социальной группе населения Беларуси / Э.К. Ахметов // Социальные и научно-методические проблемы развития игровых видов спорта в республике Беларусь : Материалы республиканского дистанционного симпозиума. – Минск: НИИ физической культуры и спорта Республики Беларусь, - 2006. – С. -18-20.
2. Байк М, Полищук Л, Нагорная В. Координационные способности как основной компонент подготовленности спортсменов высокого класса в игровых видах спорта (на примере бильярда и тенниса). Наука в олимпийском спорте. 2014;(3):8-12.
3. Борисова ОВ. Современный профессиональный спорт и пути его развития в Украине (на материале тенниса): монография Киев: Центр учебной литературы; 2011. 312 с.
4. Борисова О., Шутова С., Нагорна В.О., Шльонська О. Сучасні підходи удосконалення змагальної діяльності високваліфікованих спортсменів у спортивних іграх. Теорія і методика фізичного виховання і спорту: Науково-теоретичний журнал. – К.: Олімпійська література, 2020. – № 2. – С. 15-22.
5. Борисова ОВ, Нагорна ВО, Митько АО. Програми підготовки висококваліфікованих більярдистів Європи: експертна оцінка. В: Костюкевич ВМ, редактор. Фізична культура, спорт та здоров'я нації: зб. наук. пр. Вип. 5 (24). Вінниця: Планер; 2018. с. 160-167.
6. Борисова ОВ, Нагорна ВО, Митько АО. Програми підготовки висококваліфікованих більярдистів Європи: експертна оцінка. В: Костюкевич ВМ, редактор. Фізична культура, спорт та здоров'я нації: зб. наук. пр. Вип. 5 (24). Вінниця: Планер; 2018. с. 160-167.
7. Борисова ОВ, Сушко РО. Розвиток спортивних ігор в умовах глобалізації

- спорту [метод. рекомендації]. К.: Науковий світ; 2016. 35 с.
8. Борисова ОВ, Сушко РО. Розвиток спортивних ігор в умовах глобалізації спорту [метод. рекомендації]. К.: Науковий світ; 2016. 35 с.
 9. Борисова ОВ. Современный профессиональный спорт и пути его развития в Украине (на материале тенниса): монография. Киев: Центр учебной литературы; 2011. 312 с.
 10. Борисова ОВ. Современный профессиональный спорт и пути его развития в Украине (на материале тенниса): монография. Киев: Центр учебной литературы; 2011. 312 с.
 11. Имас ЕВ, Борисова ОВ. Профессиональный теннис: проблемы и перспективы развития: монография. Киев: Олимпийская литература; 2017. 288 с.
 12. Имас ЕВ, Борисова ОВ. Профессиональный теннис: проблемы и перспективы развития: монография. Киев: Олимпийская литература; 2017. 288 с.
 13. Лебедь Ф. Л. Теория спортивных игр как основа управления подготовкой квалифицированных спортсменов в этих видах спорта / Ф. Л. Лебедь // Управление подготовкой спортсменов высокой квалификации в спортивных играх : сб науч. трудов. – Киев: КГИФК, 1989. – С. 4-39.
 14. Нагорна В. О. Стан психофізіологічних функцій більярдистів різного рівня кваліфікації. Олімпійський спорт і спорт для всіх : XIV Міжнародний науковий конгрес, присвячений 80-річчю НУФВСУ : тези доповідей. – Київ, 2010. – С.89.
 15. Нагорна В., Перетяцько А., Котляр А. Психофізіологічні особливості статевого диморфізму у більярдистів високої кваліфікації. Спорт та сучасне суспільство: Матеріали ІХ Всеукраїнської студентської наукової конференції. НУФВСУ. — К.: Олімпійська література, 2016.— С. 71–75.
 16. Нагорна В.О. Побудова рекреаційних занять з пул-більярду для осіб зрілого віку: Автореф. дис. ... канд. наук з ф. в. і с. – Київ, 2007. – 36 с.

- 17.Нагорна В.О., Пацура В.І., Половінчук К.І. Модельні характеристики інтегральної підготовленості більярдистів високого класу. Матеріали V міжнародної науково-практичної конференції студентів і аспірантів, присвяченої Всесвітньому Дню авіації і космонавтики, Київ – НАУ, 2016.- С.64.
- 18.Нагорна В.О., Пацура В.І., Ткаченко М.І. Функціональні особливості розумової працездатності спортсменів високого класу в ігрових видах спорту. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції "Фізична культура, спорт та здоров'я", 2015.- С.101-103.
- 19.Нагорная В. О. Методика стабилографии в научно-методическом обеспечении подготовки бильярдистов. Олимпийский спорт составная часть физического и духовного развития человека: материалы Международной Олимпийской научной конференции. – [Баку], 2012. – С. 449-454.
- 20.Нагорная В.О., Борисова О.В. Контроль психофизиологического состояния высококвалифицированных бильярдистов в соревновательном периоде. «Спорт.Олимпизм.Здоровье»: Материалы Международного научного конгресса/ (Государственный университет физического воспитания и спорта Республики Молдова). – Кишинеу, 2016. – Т1. – С.271–277.
- 21.Наумов Д. В. Типология спортивных игр в зависимости от продуктивности решения задач физического воспитания студентов : Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 3: Педагогика и психология / Д. В. Наумов. - «Адыгейский государственный университет», 2009. - №4 - С. 298 -301.
- 22.Платонов В. Общая теория подготовки спортсменов: история развития, методология построения, современное состояние. Наука в олимпийском спорте. 2016;3: 75–104.
- 23.Платонов В.Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения. - К.: Олимпийская

- література, 2004. – 808 с.
24. Платонов В.Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения : учебник [для тренеров]: в 2 кн. / В. Н. Платонов. – К.: Олимп. лит., 2015.- Кн. 1. – 680 с.
25. Сушко РО, Шутова СЄ. Особливості розвитку сучасного баскетболу та напрямки наукових досліджень: методичні рекомендації до навчальної дисципліни «Теорія та методика тренерської діяльності в обраному виді спорту» спеціальність 017 Фізична культура і спорт. Київ: Науковий світ; 2018. 26 с.
26. Сэндман Й.(Йорген), Право на кий (пул-бильярд): пер. с нем.– Киев: Олимпийская литература, 1999. – 196 с.
27. Шльонська ОЛ, Хамуді Мунтадр ФК, Васільєва АО. Співвідношення сил на олімпійській арені на основі результатів виступів чоловічих збірних команд світу з волейболу. В: XII Міжнародна конф. молодих вчених «Молодь та олімпійський рух»: зб. тез доповідей [Інтернет]; 2019 Трав 17; Київ. Київ; 2019. с. 200-2. Доступно: https://uni-sport.edu.ua/sites/default/files/vseDocumenti/zbirnyk_tez_0.pdf
28. Borysova O, Nagorna V, Mytko A, Peretyatyko A, Polishchuk L. The influence of sexual dimorphism on the choice of tactical decision in the playing situation in individual sports. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*, 2020. Supplement issue 1, Art 42, pp. 308 – 311.
29. Borysova O, Nagorna V, Mytko A, Peretyatyko A, Polishchuk L. The influence of sexual dimorphism on the choice of tactical decision in the playing situation in individual sports. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*, 2020. Supplement issue 1, Art 42, pp. 308 – 311.
30. Borysova O, Nagorna V, Mytko A, Peretyatyko A, Polishchuk L. The influence of sexual dimorphism on the choice of tactical decision in the playing situation in individual sports. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*, 2020. Supplement issue 1, Art 42, pp. 308 – 311
31. Borysova OV Modern professional sport and ways of its development in

- Ukraine (on the material of tennis) [text]: monograph / Olga Borysova. - K .: Center for Educational Literature. - 2011. - 312 p
32. Borysova OV, Nagorna VO, Mytko AO. Training programs for highly qualified billiards players in Europe: expert assessment. In: Kostyukevich VM, editor. Physical culture, sports and health of the nation: coll. Science. etc. Vip. 5 (24). Vinnytsia: Glider; 2018. P 160-167.
33. Borysova OV, Sushko RO. Development of sports games in the context of globalization of sports [method. recommendations]. K .: Scientific world; 2016. 35 p.
34. Imas EV, Borisova OV. Professional tennis: problems and development prospects: monograph by E. V. Imas, O. V. Borisova; NUFVSVU. - Kiev: Olympic Literature, 2017.- 288 p.
35. Imas Y, Borysova O, Shlonska O, Kogut I, Marynych V, Kostyukevich V. Technical and tactical training of qualified Volleyball players by improving attacking actions of players in different roles. Journal of Physical Education and Sport® (JPES), 2017(1), Art 66, pp.441 – 446.
36. Imas Y, Borysova O, Shlonska O, Kogut I, Marynych V, Kostyukevich V. Technical and tactical training of qualified Volleyball players by improving attacking actions of players in different roles. Journal of Physical Education and Sport® (JPES), 2017(1), Art 66, pp.441 – 446.
37. Kostyukevich V., Imas Y., Borysova O., Dutchak M., Shynkaruk O., Kogut I., Voronova V., Shlonska O., Stasiuk I. Modeling of the athletic training process in team sports during an annual macrocycle. Journal of Physical Education and Sport® (JPES), 18 Supplement issue 1, Art 44, pp. 327 – 334
38. Optimization of a Billiard Player – Tactical Play Jean-Pierre Dussault and Jean-Francois Landry. – H.J. van den Herik et al. (Eds.): CG 2006, LNCS 4630, pp. 256–270, 2007. Springer-Verlag Berlin Heidelberg 2007
39. Platonov V. General theory of training athletes: history of development, methodology of construction, current state. Science in Olympic sports. 2016; 3: P 75–104.

40. Shlonska OL, Hamudi Muntadr Fedel Kadham, Vasilieva AO. The ratio of forces in the Olympic arena based on the results of the performances of men's volleyball teams of the world. Proceedings of the XII International Conference "Youth and the Olympic Movement"; 2019 May 17; Kyiv; 2019. p. 200-2.
41. Shynkaruk O, Shutova S, Serebriakov O, Nagorna V, Scorohod O. Competitive performance of elite athletes in modern ice hockey. Journal of Physical Education and Sport (JPES), 2020. Supplement issue 1, Art 76, pp. 511 – 516.
42. Shynkaruk O, Shutova S, Serebriakov O, Nagorna V, Scorohod O. Competitive performance of elite athletes in modern ice hockey. Journal of Physical Education and Sport (JPES), 2020. Supplement issue 1, Art 76, pp. 511 – 516.
43. Sushko RO, Shutova SE. Peculiarities of modern basketball development and directions of scientific research: methodical recommendations for the discipline "Theory and methods of coaching in the chosen sport" specialty 017 Physical Culture and Sports - Kyiv: Scientific World, 2018. - 26 p.
44. <http://noc-ukr.org/>
45. ru.wikipedia.org
46. <http://dsmsu.gov.ua/>
47. <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/28433>
48. <http://www.fiba.basketball/3x3worldtour/2017>
49. <https://www.ittf.com/>
50. www.olympic.org/tokyo-2020
51. <http://sportgames.my1.ru/>